

7.7.61

ד. בת-הלוי
רחוב יפו 37
ירושלים

למר ג. קרסל הנכבד שלום רב.

א.נ.

בעקבות הידיעה ב"מאזנים" על דבר הלקסיקון לספרות העברית
העומד לצאת מטעם ספרית הפועלים, נעים לי מאוד שאתה הנך מחברו
ותוכל לעזור לי בעצה, אם ראויה אני להכלל בו.

לפי מיטב ידיעתי השפיע ספרי "בנתיבות הגורל העברי" על
יחידים (קרבים טרם הספיק להגיע). מסתבר שאליעזר שמאלי יזם את
התודעה היהודית בתוקף השפעת ספר זה. סברה זו מתקבלת אצלי משיחות
אישיות אתו וכן ממכתבים ממנו הנמצאים ברשותי והמעידים על התרשמותו
החזקה מספר זה. גם אחרים כגון פרופ. י. קויפמן מחשיבים אותו וכן
הומלץ עליו כספר עזר לבה"ס היסודי והתיכון.

בהקרה ובברכה חמה

צ'צ'ה דה-הלוי
ד. בת-הלוי

401K-
ג' קרסל

קווים אוטוביוגרפיים
(מסביבת הבית ורוחו)

דואי, לא מקרי הוא כיוון חיי בו מסתמנת מגמה בולטת לתהות על מקור

לאומיותנו. מאז שמעתי לראשונה סיפור פלאים על אבי האומה העברית מפי אמי ז"ל בשנות ילדותי הרכות, רתוקה הייתי לחוט מרכזי זה במיטב אגוגי נפשי. מסיבות קצרות גורליות פעלו אף להגביר מתח הלהט הנפשי סביב נקודה פלאית זו. מראשית קיומי. אחותי שמתה בשנתה השניה לחייה, כשנה ורבע לפני בואי לעולם, הכשירה כנראה ארקע הנפש לאופיי הרציני - לרכז סביבי אמצעים חיוניים לאחתו קור נפשי, שהווה נקודה מרכזית בתודעת הורי. אברהם אבינו, עליו הרבו לדבר בבית כעל אישיות שזה רק אתמול חי ופעל, כתובע תביעה נמרצת המשך פעלו מצד בניו, הוא הרושם שהתביע על נפשי חותם בל-ימחה. וכאישור להנחה זו קבלתי על ידי התחדשות הקשר עם אבי ז"ל בארץ כעבור עשר שנות פרידה. אם נראה היה לי קודם לפען שהפרזתי בזכרונותי על רוח הבית בהיותי מנוסקת ממנו, נתאמת רושם זה על ידי ~~המשך~~ המגע הבלתי אמצעי עם אבי שנתחדש בארץ. אך הפעם התיחסתי לתופעה ~~מוזרה~~ זו ביחס ביקורתי. והנה המסקנות שהעלתי:

אבי אבי שהיה חסיד וורקי, נתפסה אצלו כנראה חסידותו כרעיון חיים שיש להגשימו במפסב כוונות הלב. כבעל מרץ מסבוע ואוהב יהדות נלהב, הלך שבי אחרי מעשי חסד בכל מקום שמצא הזדמנות לכך. בדרך ביצועם לא ידע מעצור. אם כי לא הספקתי להכירו ממש, הוא נפטר בעודני ילדה רכה, הרי אהבתי לשמוע עליו לא ידעה גבול. נוסף לכך היתה גם אמי ז"ל נתונה מאוד לקסם כוחו הרוחני של הרבי שמעון או שמשון מסקרניביץ, שבאחד מפלאי מעשיו נוכחה במו עיניה.

אם כי אבי היה גם הוא חסיד, אבל כבר נגוע מרוח ההשכלה ולא אחד התיחס בביקורת לסיפורי החסידים, לא הפריע לו יחסו הספקני מהיות שקוע במיטב נימי נפשו בזכרונות על חיי אביו, כנתבע למשהו - סביבו יש לרכז תמצית כוחות הנפש. אולם בהיותו מטופל בילדים, היינו שמונה מלבד אחותי שמתה בא'בה, נבצרה ממנו יכולת הריכוז והזמן להגשמת אותו מפעל חיים, שכנראה לחץ על מצפוננו בצורה קשה ביותר. זאת אפשר היה להסיק מחלומותיו שהיה חולם בלילות בהסילו פחד אימים עלינו. אף בשנתו ביום היה לא אחת מבהיל אותנו בחלומות זועה שנשאו תמיד אופי אחד-פוגרומי.

כילדה שתקנית ומכונסת בתוך עצמה, לא אחת העיתי מעלה את חמתה של אמי כשלא ענית על קריאתה. ולאחר שגילוי ~~מחבואי~~ זכיתי לשמוע אותה פסוק ידוע לי "זיא געפינט זיך שוין אופן עולם הדמוון" כלומר, היא כבר נמצאת בעולם הדמיון. ואכן בקור אופייני זה הצטטינתי כפי הנראה. הוא התבטא אצלי בחוויות שהשאירו רישומם עלי בצורת קווי רעיונות אותם גיליתי לנפשי בלבד. כמה מאלה זכורים לי היטב.

משנות ילדותי המאוחרות: "אם רוצים להבין את האבות יש לחיות כמוהם" מתקופת נעורי: בעקבות השאלה מהי יהדות? "מאז הלכו היהודים לגולה

נפסק הגורם המקורי אצלם!

משנות התבגרותי בעטייה של מלחמת העולם הראשונה: החלטה נחושה לבדוק בסוחות עצמי אם קיימת אמת בחיים, לשם כך קבעתי לי קו מסוים; הואיל ואי אפשר לעולם לדעת היכן האמת, בהיות תלד שתי פנים לכל תופעה ותופעה - החלטתי לשתוק במקרים מיוחדים בחיי, בקבעי על ידי כך לחץ על האמת לגלות לי פניה אם קיימת כזאת. למען הוכחה מעין זו נכונה הייתי לכל קרבן.

→ 2 -

בדרך נתיכי הקשה כשהייתי לא אחת מגיעה גם להתמרמר קמעה על מנת גורלי,
בתבעו ממני התנזקות מכל חמדות-חיים רגילות, - מיד הופיע כתשובה לכך
ענין מות אחותי, כמסביר לי שחיי נתנו לי כמתנה לשם ענין אחד ויחיד בלבד -
לשם הגשמת רעיון מרכזי של בית אבי.

אם כי ציון פרט אחרון זה חורג מגדר עניני הגדול - התהייה על הנעלם
שבחיים - ודאי שבו משהו העשוי להאיר חידת חיי.

ד. בת-הלוי

צ. ק. א. א.

7.8.61

ד. בת-הלוי
רחוב יפו 37
ירושלים

למר ג. ז"ק הנכבד, שלום.

א.ג.

בקשר לשיחתך ברדיו בדבר קרן העידוד לסופרים ואמנים, הנני מרשה לעצמי לפנות אליך בשאלה, אם אין קרן זו יכולה לבוא בחשבון לאחת כמוני, הנדרשת להקריב מיטב שנות חייה על נושא האבות.

נסיון חיים זרוש היה כדי להביאני לידי ההעזה להתמודד עם נושא מכובד זה. אם כי נוגעתי בו בספרי "בנתיבות הגורל העברי" שיצא לאור בשנת תשי"ג, התכהר עניין זה ביתר שאת מיד לאחר צאתו. הנני נמצאת עתה בשלב של השלמת מחקרי זה, (שסובים וגדולים ממני לא העיזו להתמודד אתו). אך כדי שמפעל זה יצא לפועל בזמן הקרוב ובצורה הראויה, זקוקה אני לאפשרות להפנות מכל עבודה אחרת לפחות למשך שנה אחת.

עלי להעיר, בסרם / עלה בידי הנסיון לקבל תמונה חיה מפיתוח הרמזים שכסופורי האבות לפי סדר הכתוב, לא הייתי עשויה להעזר בכל עזרה שהיא. תמונה כזו שאף בכללותה יש בה כדי לסתור דעתה של "הביקורת המקראית" בדבר אי מהימנותם של סיפורי האבות, חזקה את אמונתי בדבר יכולתי להשלים מפעלי זה. בשלב הנוכחי של העבודה מרגישה אני אף חוכה מוסרית לשתף גורמים ציבוריים במאמצי אלה.

בברכה,
ד. בת-הלוי

20.7.61

למשפחת שמאלי היקרה, שלום רב!

מה נשמע אצלכם, ההנכם בקו הבריאות? שמחה אני/שהפעם כותבת אני אליכם בתקופת החופש, המאפשרת לי להשיח את לבי לפניכם בלי נקיפת מצפון על גזילת זמן יקר. ואכן החלטתי הפעם להיות שלימה עם עצמי ולדון אתך, חבר שמאלי, בעניינים דקים.

בראש וראשונה עלי לשתפכם בהישג מוסרי גדול בגברי על ידידי "הארי". זה כבר עברו שבועות לא מעטים מאותו רגע בו זרקתי לו: "תפסתי את כוונותיו" והוכחתי על התנהגות בלתי ישרה כלפי, שכוונתה היתה חמורה בהרבה מכפי הנאמר. לשמע המשפט הראשון אמר שאינו יודע מה אני מדמברת ולאחר מכן התחיל להתנצל בפני. אך בראותי שאינו נוטה להודות על האמת, סיימת ב"מספיק לי" ויצאתי את ביתו/בהבטחה ~~א/א/א~~ שלא אמשיך עוד לבקרו ואשמח לטמוע טובות עליו מרחוק. מאז אין הוא מעיז עוד להטרידני ואני מרגישה שסיימתי ענין גדול שאין ערוך לחשיבותו. נפשי כמו חוגגת מרוב סיפוק. התפנית לכתיבה בצורה שממלאה אותי תקוה לסיום חבורי על האבות בזמן מינימלי.

יתכן מאוד ~~א/א/א~~ ודוקא על ידי התנהגותי הקיצונית כלפיו הצלחתי לשכנעו בצדקת כיווני יותר מאשר בכל דרך אחרת, בצאתי ממנו הרגשתי כי הבין לרוחי ועל ידי כך כמו התישב משהו מהותי בינינו. ובדרך, בהתרחקי קמעה מביתו, הרגשתי בצורה חריפה בסינוי זה לטובה ועדיין מלווה אותי הד פעולתו של הישג מופלא זה. לזכותו עלי לציין, עם כל מלחמתו, המוסריות אמנם, כנגד הקוו הרוחני שלי, מצויה בו גם מידת יושר שאיפשרה לי לומר לו כל מה שעם לבי. (אגב, "הסכינים שהיה מטיל בי, שמשו לו אמצעי לחץ להוציא ממני הודעה מסוימת. ולאחר שהגעתי למסור לו אותה, נעלמה לחלוטין הופעה מכאיבה ומסוכפת זו). בכוח השפעתו ^{הוא - א/א/א} נוכחתי לא אחת, מכאן זהירותי הרבה כלפיו אגב רצון עז להגיע עד סוף דעתו ביחס לעמדתו כלפי כיוון חיי רוחי. והנה הלקח שלמדתי מנסיון זה:

נראה והכורח להתמודד עם נושא ה"אבות" מפשירני להבליט סגולות נפש העשויות לקרבני לתכלית מש'תי. מכאן התוקף בנסיונות חיים מיוחדים, המשמשים לי עילה למאבקים ולהישגים.

זה מזמן שהבחנתי בקו מסוים ביחס לאנשים המזדמנים על דרכי; הרי מדרך הסבע הוא שאין אדם עשוי מעור אחד; טוב ורע משמשים/כו בערבוביה, אך הואיל ואי אפשר לנו לוותר על הטוב שבו, נקלעים אנו על ידי כך לטרבולת נפשית הרת גורל. אם אין אנו מוכנים לקבל גם את הרע שבזולתנו ולהשלים עמו, לא תשאר בפנינו כל ברירה אלא להאבק. ובזה כנראה כל הערך שבחיים. תוך אי היכולת להשלים עם הרע שבזולתנו, נמצאים אנו נאלצים לתהות גם על הרע שבנו עצמנו. והנה על ידי כך נהפכים אנו מעין שותפים למעשי זולתנו וכל תוצאות המוסריות הכרוכות בזה על ראשנו. באופן זה נקבע הגחור המלחמתי לישר הדורים, לתקן פגמים בנפש האדם, פגמים מסוג האדירים ביותר שבאיתני הסבע, בהיותם אחוזים ודבוקים בנשמת העולם. כך נקראים אנו לשפר סגולות נפש לאו בתוכנו בלבד...

הנה כי כן, ענינים מעין אלו הנקרים על דרכי לא אחת, משמשים לי כנראה כלי עבודה חיוניים במחקרי על ה"אבות". מסקנה זו מסתברת מסבב נפשי הטרומם לאחר סיום מאבק יסודי וממושך. נראה שזה אחד ההישגים הגדולים שהנחיל לי המגע האישי עם אחד מגדולי הדור, בשמשו לי עילה להבליט ענין שהיה דרוש לי ביותר; בלעדו לא הייתי מגיעה לאפשרות ~~אך~~ להכנס לנושא נועז של עבודתי הנוכחית מכפי שהנני מרגישה ביכולתי לעשות זאת כעת.

ומאחר שענין עדין התברר לי די צרכו, ממילא נסגרת הדרך לנסיגה. בזה אני מגיעה גם אליך, חבר שמאלי, נכון יותר אל עצמי בקשר אליך.

בהגיעני ההד הנלהב הראשון מספרי מכם, פעלה עלי עובדה זו כנראה בצורה שקבעה תהליך גמשי מסוים; זכרה בי מאז תביעה פנימית להמשך. קרוב לודאי שתביעה זו נקבעה על ידי סגמת כתיבתי, אך היא קרמה עור ובשר בעקבות הודתכם - כיצד קראתם את ספרי. וכעבור זמן לא רב נתבשרנו בחדשה שבנין "התודעה היהודית". בהגיעי בעצם הימים ההם אליכם, כשמסרת לי דו"ח על מעשיך שהביאה ליצירת התודעה, נקבע אצלי הרושם שבעקבות ספרי זה הגעת למהפכה פתאומית זו. אך הואיל ושעתי היתה דחוקה באותו זמן לא הגעתי לשאול אותך אם אמנם לא טעיתי ברושם זה, אם כי בעקיפין היית מסייע^ת בזה, במיוחד במכתביך אלי. אך כל עוד לא נאמר הדבר במפורש, כמו נשאר גורם מעכב בעד התפתחותו של אותו מפעל חשוב, עליו חרדתנו.

יתכן מאוד והכלל הנמוץ "אין אדם שלא יחטא" המבטא הלך-רוחו של דורנו במיוחד, גורם גם ~~אך~~ לאיש הרוח לא להחמיר עם עצמו בעניני מוסר, כשהדבר לא נוח לו. אך מרגע זה הוא סותם במו ידיו אחד ממקורות יניקת עקריים, שהרי כל יתרוננו בעטרת סגולית זו. מכאן האמרה: אלהים מחמיר עם הצדיקים ~~אך~~ כעל חוט השערה.

חבר שמאלי, לא בלב קל הגעתי לערוך אליך מכתב כגון זה, ולולא נסיונות חמורים שעברו עלי תוך שתיקה בנידון לתחום עדין זה, ודאי בלתי מסוגלת הייתי לפי אופיי להגיע לכך גם עתה. הודאות בה נוכחתי, כי אנשי רוח משפיעים על נפש העולם, היא היא הקובעת נקיטת ~~אמצעים~~ כנגד ענינים, שהשתיקה היתה יפה להם אולי. על מצפוני רובצים ענינים חמורים שקשורים בשתיקתי עליהם. אנו במתור בני-אדם מסוגלים לפעול בצורה פרטית ולוקאלית, אולם כשאנו מניחים לפגם לגדול ולהתפך למהות, או אז לא ירחק ה'ים בן תפעל מהות זו בהתאם למגמתה. במצב דברים מעין זה מעשי האנוש הם אפסיים לעומת הכוח הקוסמי להשפיע על בני-אדם מסוימים בנטייתם אחרי מעשי הרס. המדע עדיין לא הגיע למקורות הנפש, אך במידה ואנו מצליחים להתקרב ולתפוס שמץ מתהליכיה, מוסלת עלינו אחריות עצומה לגבי תוצאות "תגליתנו".

בזה אני מסיימת בתקוה שתבין לרוחי.

בברכות חמות

דובה בת-הלוי

ביתא, 18/12/20

1. נולדתי ב" בתמוז תר"ס בעיר לודז שבפולין.
 2. דובה בת-הלוי (וירושבסקי).
 3. גרתי בחיפה ובירושלים ועליתי ארצה בשלהי שנת 1925.
 4. "על שיריה של ברטה לס" - "הגה" 1.6.1945;
"בשעריך, ירושלים!" - "דבר הפועלת" 22.3.1949;
"בסוד המות" - " " " 8.11;
" " - "דורות מס' 3.
- "אור אלטע וורצלען פיננס ציוניזם" - "פאלק און ציון" מס' 17
שנה ג'
"וועגן דער אראבישער נשמה" - " " " מס' 10-11
שנה ה'
רצנזיות על ספרים ב"הפועל הצעיר", "החינוך", "הד החינוך",
"פאלק און ציון"; ספר בשם "בנתיבות הגורל העברי" בהוצאת
"קרית ספר", נדפס בתל-אביב בשנת תשי"ג. המאמר, "אור אלטע וורצלען
פיננס ציוניזם תורגם גם לספרדית.